
ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

УДК 351.746.1:519.85:519

І. І. БАЛИЦЬКИЙ, кандидат технічних наук, професор кафедри прикордонного контролю Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИКОРДОННИМ КОНТРОЛЕМ У ВІДДІЛІ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

У статті розглянуто питання удосконалення управлінської діяльності під час організації та здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон на ділянці відділу прикордонної служби.

Ключові слова: *управлінська діяльність, прикордонний контроль, принципи управління, персонал.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Активізація інтеграції України до ЄС пов'язана перш за все з низкою проблем з регулювання та контролю у сфері міжнародних відносин, невідкладне вирішення яких приведе до стимулювання прогресивних структурних змін у сфері прикордонної безпеки; створення оптимальних умов наближення прикордонного контролю в пунктах пропуску до рівня розвинених держав; розробки дієвого механізму захисту інтересів країни у прикордонній сфері. Усе це не тільки висвітлює, а й значною мірою загострило протиріччя між необхід-

ністю швидкої інтеграції національної прикордонної політики до світових стандартів, з одного боку, та здійсненням на основі впровадження інноваційних підходів охорони державного кордону (прикордонного контролю) – з іншого, що вимагає чіткого управлінського підходу до забезпечення надійного прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон. Одним з основних завдань розвитку інтегрованої системи охорони державного кордону є перегляд методологічних основ управління суспільними відносинами у сфері охорони державного кордону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. За останні роки в науковій літературі з'явилася низка праць, присвячених удосконаленню прикордонного контролю на шляхах міжнародних сполучень. Це питання розглядали такі вчені: М. М. Литвин, В. О. Назаренко, О. А. Бінковський, С. П. Гетманюк, В. І. Денисов, Б. Ф. Єрошин та ін. На сьогодні багато питань з теорії і практики управління прикордонним контролем у вітчизняній науковій літературі розроблені не досить повно. Передусім, немає комплексних системних досліджень проблеми застосування основних механізмів управління інтегрованої системи охорони державного кордону. Також вимагають перегляду й подальшого удосконалення нормативно-правові, інституційні та організаційні механізми управління забезпечення протидії загрозам під час охорони державного кордону та приведення його у відповідність до вимог ЄС та інших міжнародних інституцій.

Метою статті є всебічне вивчення сучасного стану управління прикордонним контролем на ділянці відділу прикордонної служби в умовах складної та динамічної обстановки на державному кордоні, прогнозування можливих наслідків з метою розробки науково обґрунтованих підходів щодо визначення напрямів удосконалення механізмів управління інтегрованою системою охорони державного кордону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність управління полягає у цілеспрямованій діяльності начальника відділу прикордонної служби, інших суб'єктів управління з підтримки готовності та спроможності відділу до здійснення прикордонного контролю та керівництва підлеглими під час виконання ними завдань щодо пропуску через державний кордон осіб та транспортних засобів у встановленому порядку.

Управління персоналом [1] охоплює всі дії, пов'язані з роботою з персоналом підрозділу. Ефективність управління визначається не тільки

цілями, правильно визначеними орієнтирами чи якісно розробленими рішеннями й обґрунтованими діями з їх реалізації, а й значною мірою залежить від людей, які втілюють у життя такі цілі та здійснюють управлінські рішення. Співробітників можна примусити виконувати те чи інше завдання, роботу, однак таке примусове виконання має певні межі, як правило, визначені системою організації спільної праці й контролем за її здійсненням.

Основна мета управління полягає у забезпеченні максимальної ефективності використання наявних сил та засобів при вирішенні поставлених завдань щодо здійснення прикордонного контролю.

Досягнення цієї мети пов'язане з вирішенням цілого кола завдань, які складають сутність управління. Основними з них є:

- підтримка високої готовності відділу прикордонної служби до виконання покладених на нього завдань;

- безперервне добування, збір, вивчення та аналіз даних обстановки;

- прийняття обґрунтованих рішень;

- своєчасне доведення завдань до підлеглих;

- планування службових дій в пунктах пропуску;

- підтримка безперервної взаємодії;

- всестороннє забезпечення процесу прикордонного контролю;

- організація контролю за підлеглими тощо.

Принципи управління – це найбільш загальні, основні правила та рекомендації, які слід враховувати та виконувати у практичній діяльності керівникам всіх управлінських ланок [2].

Основними принципами управління є:

- принцип єдиноначальності. Динамічний характер проведення прикордонного контролю, різкі зміни обстановки значно підвищили роль фактора часу і загострили необхідність прийняття одноосібного рішення і втілення його у життя. Єдиноначальність у сучасних умовах необхідна для підтримки високої дисципліни та організованості в складних умовах “фізичного” і морального впливу на особовий склад відділу прикордонної служби. Принцип єдиноначальності полягає у тому, що командир наділений всією повнотою розпорядчої влади щодо підлеглих та несе повну відповідальність за всі сторони життєдіяльності підрозділу;

- принцип централізованості управління з наданням підлеглим ініціативи у визначенні способів виконання отриманих завдань відображає суть демократичного централізму. Динамічний характер здійснення при-

кордонного контролю потребує швидкого впливу на ситуації, які виникають у процесі пропуску через державний кордон осіб та транспортних засобів, шляхом прийняття підлеглими самостійних рішень у межах своєї компетенції. Сукупність централізації і децентралізації в управлінні знаходить свої відображення у розподілі функцій між командними інстанціями, а також між органами управління у кожній командній інстанції;

принцип твердості та наполегливості у втіленні прийнятих рішень в життя знаходиться у тісному зв'язку з принципом оперативного та гнучкого реагування на зміни обстановки. У них поєднуються, з одного боку, прагнення забезпечити безперечне впровадження в життя прийнятого рішення, з іншого – необхідність у зв'язку зі зміною обстановки своєчасного прийняття нового рішення або внесення змін у раніше прийняте рішення та поставлене завдання підлеглим. Успішне поєднання твердості та гнучкості в управлінні можливе лише за умов постійного знання фактичної обстановки, точного прогнозування, об'єктивного аналізу та обґрунтованих висновків для прийняття рішення;

принцип особистої відповідальності командирів за рішення, які приймаються, за використання наявних сил і засобів та за результати виконання завдань. Незалежно від кількісного складу та рівня підготовки посадових осіб органів управління, які беруть участь у розробці рішення, тільки командир підрозділу має право прийняти остаточне рішення. Даний принцип підкреслює, що колегіальність обговорення за всіх умов повинна бути зведена до необхідного мінімуму. Вона супроводжується точним встановленням особистої відповідальності кожної посадової особи за виконання нею своїх функціональних обов'язків і за відпрацьовані нею певні відомості та пропозиції;

принцип науковості управління. Науковість відображає основний шлях досягнення мети управління – максимальну ефективність використання потенційних можливостей сил та засобів для успішного вирішення завдань щодо здійснення прикордонного контролю.

У процесі управлінської діяльності іноді виникають труднощі, які пов'язані з різною трактовкою таких понять, як: організація, стиль та методи управління.

Організація управління. У теорії та практиці управління термін “організація” має два значення: організація як певна структура системи управління, взаємне розташування та взаємозв'язок складових її елементів і організація як форма управлінської діяльності командирів, яка спря-

мована на ефективне та якісне вирішення завдань управління при підготовці та в ході здійснення прикордонного контролю. Поняття “організація управління відділом прикордонної служби” містить комплекс заходів, які спрямовані на створення та розгортання системи управління і забезпечення ефективного функціонування на різних етапах підготовки та здійснення прикордонного контролю. Організація роботи управління відділом прикордонної служби передбачає вирішення таких питань, як чіткий розподіл управлінських функцій в структурі управлінської діяльності відділу прикордонної служби, визначення функціональних обов’язків, послідовність і порядок їх практичного виконання.

Стиль управління. На ефективність і якість управління в прямій постановці впливає стиль та вибір методів управління начальником відділу прикордонної служби. Під стилем управління посадових осіб розуміється сукупність прийомів і правил, які характеризують їх підхід до виконання своїх функцій, манеру поведінки в ході керівництва підлеглими, особливо в складних умовах обстановки. До основних рис стилю керівництва можна віднести:

ідейно-патріотичні – висока ідейність, патріотизм, принциповість, органічний зв’язок з масами, посилення на їх досвід та знання, уміння працювати з громадськими організаціями;

професійно-організаторські – діловитість, науковий та творчий підхід до вирішення виникаючих завдань, почуття нового, компетентність, постійне прагнення підвищувати свої знання, здатність раціонально організовувати свою працю, оперативність у роботі, уміння здійснювати дієвий контроль та перевірку виконання поставлених завдань;

етичні (морально-психологічні) – почуття високої відповідальності, працездатність, правдивість, самостійність, рішучість і твердість, висока вимогливість до себе і підлеглих, скромність у поведінці, доступність і чуйність до осіб тощо.

Важлива вимога до стилю роботи – спроможність до творчості, пошуку нових рішень складних питань при зміні обстановки.

Метод управління. Під методом управління слід розуміти множину прийомів, правил і способів, які використовуються у практичній діяльності для досягнення поставленої мети. Виходячи з обсягу в змісті завдань управління, можна визначити два основних напрямки формування методів, які суттєво відрізняються один від одного способами і прийомами роботи. Перший напрямок пов’язаний з виявленням і формулюванням

методів вирішення конкретних завдань управління. Другий напрямок включає методи впливу на осіб у процесі управління підрозділом.

Висновок. Отже, управління прикордонним контролем у відділі прикордонної служби є важливою складовою діяльності його керівництва, від якого певною мірою залежить ступінь надійності охорони державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон України, що потребує подальших досліджень та розробки відповідних рекомендацій.

Список використаної літератури

1. Литвин М. М. Інтегроване управління кордонами : підручник / М. М. Литвин. – Хмельницький : Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – 2011. – 496 с.
2. Алтухов, П. К. Основы теории управления войсками / П. К. Алтухов, И. А. Афонский. – М. : Воениздат, 1984. – 176 с.

*Рецензент – кандидат військових наук,
старший науковий співробітник Корчев В. Б.*

Стаття надійшла до редакції 17.05.2013

Балицкий И. И. Организация системы управления пограничным контролем в отделе пограничной службы

В статье рассмотрен вопрос усовершенствования управленческой деятельности во время организации и осуществления пограничного контроля в пунктах пропуска через государственную границу на участке отдела пограничной службы.

Ключевые слова: управленческая деятельность, пограничный контроль, принципы управления, персонал.

Balytskyi I. I. Organizing of border control management system at a border guard division

The improvement of administrative activity while organizing and performing border control at border check points which are within border division area of responsibility is considered in the article.

Keywords: administrative activity, border control, administration principles and personnel.